

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRØÐURSKAPUR

Nr. 31.

Lýsingaprisur fyri petitreglur: 30 oyri, á forsiðuni, 20 oyri, á 3. og 4. síðu. Við størri lýsingum læst avsláttur í prísinum.

Leygardagin 5. august 1939.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, brévsavonarstøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

13. árg.

Vit verða at smokka burtur í ómegd, um vit ikki rokna við teim jarnhørðu lívstreytum fyri framgongd, mennan og livslukku.

Ólavsekureða av P. M. Dam.

Eitt sjúkt træ trænar og doyr, meðan eitt frískt træ ber dýrar gripir av livgevandi frukt til tað livandi lívið.

Ein veik og sjúk ætt kryplast, avmergjast og trænar burtur í ómegd, meðan hin fríska og lívssterka ættin verður at bera góða frukt sær sjálvum, sínum landi og fólki til mennan, heiður og sóma.

Hetta er ein royndur lutur. Tað grettir ikki! Eingin tjóð, einki ríki og land er sloppið undan fylgjnum av, hvussu evnini, heilsan hjá fólkinum er.

Tann, ið kennir mannaheilsu, og sum skal vera við í at skipa fyri landsins og fólksins framtíð, framburði og tilveran her á foldum, hann má tí rokna við teim treytum, framburðurin, menningin og fólksins lukka seta.

Fólksins sunnleiki og friskleiki er av sonnum ein høvuðstreitin. Blómar hann í landinum, eigur tjóðin ein dyggan klett til høvuðshornastein at byggja á. — Men fúnar fólkaheilsan, tá moyrkur í fólksins kongum og knotum — og tá fúna eisini av sonnum lívsnevni. Framburður og vokstur í fólkinum stegja.

Tað verður tí ein høvuðspurningur hjá heila fólkinum, hjá teim stýrandi eins og hjá eini og hvørjari mommu og einum og hvørjum pápa og hvørjum einstakum unglingi sjálvum og tekna í landinum, hvussu livihátturin og heilsuróktin er, hvat ið ein dugur og kann gera fyri at menna og útvikla sálárinna og líkamsins lívsmegi og friskleika.

Við hesum brendandi spurningi stigur tann dapri sannleiki fram fyri okkum, at vit eru gingnir aftur á hondina! Og er tað almikið umráðandi fyri okkum at verða fullkomiliga greiðir yvir, hvat ið henda tjóðarinnar afturgonga stavar frá. Hvussu

ber tað til, at tað nú er ilt at finna skúlabarna, ið ikki er áherjað av tannasjúku og knotsjúku, meðan tað í gomlum dögum bara vóru hendingar, ið liðu av hesum sjúkum? Hvussu ber tað til, at viðkanin av sjúkrahúsum og okjanin av læknum, ið eru hend í stórum stigum, ikki so frætt sum svara til okjanina av trongdini til lækna-hjálpinu? Hvi er ættin so viknað?

Eg kom fyri stultum á tal við ein svenskan professara um hetta mál, og helt hann fyri, at tað vildi vera ein ólukkan, um vit Føroyingar rýmdu frá tí gamla liviháttinum í føði og byttu hann um við ta kraftarleysu handilsfóðina: «dødt sukker konserver og det fordervelige, med giftstoffer blekte og for vitaminer rensede fine mel,» sum hann tók til.

Hin útlenska handilsfóðin verður ikki bara av hesum visindamanni domd sum skaðilig. Flestir visindamenn eru á einum máli um tað. Ein annar vídgitin Svii hevur útgivið bókling, hvar ið hann skírur hitt hvíta sukrið og hitt fína, bleikta handilsmjølðið fyri «hvíta rassunnar deyða og undirgongu».

Hin svenski professarin segði við meg: Haldið fast við ta gomlu føroysku føðina! Seyðakjotið tykkara er verðaldar besta kjøt — serliga eyguni og livurin eru full av a-vitaminum, og fiskalivur og -lýsi, turrur og ræstur fiskur aftur við spiki, føroyskt korn, føroysk epli og grønmæti, ið hvørt heim kann dyrka nógmikið av, og ikki at gloyma mjólkina — tað hevur verið og má aftur verða kraftarkeldan hjá Føroyingum. Hver einasti Føroyingur eigur at vita og leggja sær í geyma, at hann við sjálvur og við at fáa aðrar at eta hesa og aðra føroyska føði heldur enn útlenska handilsfóðina byggir sær sjálvum og tjóðini eitt heilsuligt grundar-

lag, hvar ið tannfelli og onnur afturgongutekin verða bert hendingaliga at finna. . .

— At gera hetta er beinleiðis ein lívstreyt fyri ætt okkara. Gera vit ikki tað, verða tað ikki so mong ættarlið, áðrenn Føroyingar eru smokkaðir burtur — eitt hým á jorðini.

Og vit eiga at gera tað, eisini tí, at vit við at ganga hesa leið, hjálpa okkum sjálvum figgarliga aftur á fótur meir enn við nokrum øðrum fyriskipunum. Hvort oyra, ið vit spara í sukurkeypi og keypi av konservis og aðrari útlenskari kraftarveikari vør, er veruliga at leggja aftrat og okja um okkara figgjarmegi. Og tað er sanniliga lóvur á, tí vit hava so mong tokini at taka, so nógvur uppgávur at loysa, sum vit nú vegna figgarligt máttloysi megu lata liggja.

Tað, at læra og leiða okkara fólk at geva líkaminum ta hollastu føðina, er sanniliga av grundleggjandi týðningi fyri fólksins lívskraft. Men líka so stóran týðning hevur tað fyri tjóðina, at hitt uppvaksandi ættarliðið fær ta allrabestu líkamsvenjing, myking og rókt.

Hesir báðir tættirnir í treytunum fyri tjóðarinnar lívsmegi: hin visindaliga rætta føðin og hin visindaliga rætta líkamsvenjingin og róktin megu leggja líka frá barnsins fyrstu stund, ja líka frá gítuðarstundini.

Hetta eru flestar tjóðir við at ásanna. Og tær eru eisini bæði frá einstaklingsins og landastýrisins síðu í fullum arbeiði við at skipa so fyri, at hin uppvaksandi ættin fær tað besta í knoturnar og ta frægastu líkamsrókt og myking.

Eg eri nýliga komin frá vitjan av okkara frændum Íslendingum. Tað er athugaligt, eldandi og eggjandi at síggja, hvat ið henda lilla frændatjóð hevur orkað at avrika. Einki er óført hjá henni, tá ið talan er um at gera tað lætt og møgult hjá tí uppvaksandi liðinum at foka allan ítrótt: svimjing, bóltleikir, leikfimi, glimring o. s. fr. Okkara frændir síggja eins og Ongland-ingarnir, at kraftin til lívins «sloga» vinnist meiri á ítróttarvøllum enn nakra aðra staðni! Har stálsetast og mykst musklarnir, skerpist snarfararin og skapast yvirflóðarmegin hjá manndómnum, ið avrikar størverkini, ið bera tjóðina fram í mentun og velferð. Hvørt einasta barn har lært at svimja, og í Reykjavík svimja tey hvønn dag vetur og summari í upphitaðum vatni frá varmakeldum. Hetta lilla fólk eigur prýðiliga

svimjihóll í Norðanlondum (!) hópin av ítróttarvøllum og fimleikshøllum. Og uppskot er nú framtíð um at gera «ítróttarstadión» fyri yvir 2 milliónur. Boltliðini hava olli tey seinastu árin haft útlenskar, týskar og enskar, trenarar. Eina ferð hvørja viku verða ljósmyndir sýndar ítróttarliðunum fyri at sýna teim, hvussu ítróttur skal iðkast eftir strangastu reglum fyri at ná tað glæsiligasta úrsliti. Sum við ítróttarliðkanini so við føðini. Her er fóst skipan, at hvørt barn í skúlanum hvønn dag skal fáa eitt glas av mjólk og ein spón av lýsi. Tilika skipan og enná eitt longri gangandi hava teir bæði í Danmark, Noreg og Svøríki.

Eg tiki her til okkara grannatjóðir, okkara Norðanlanda frændir, fyri at sýna, hvussu álvarsamt teir taka stríðið fyri at veita teirri uppvaksandi ættini hitt størsta mál av friskleika og lívsmegi.

Okkara frændur fata hina vísu griksku lívsááannanina:

Ein frísk sál býr í einum frískum líkami!

Og teir síggja, at samstundis sum tjóðin er við undir lívsbygging sína at leggja og uppbyggja høvuðshornasteinin: frísk, sterk og vælmýkt líkam hjá teirri uppvaksandi ættini, ræður tað um at tilevna, skerpa vitið, viljan og tjóðaríðni, hinar triggar hornasteinarnar, ið vissiliga eru treytaðir av høvuðshornasteininum: heilsuni, men sum eisini treyta styrkina og virðið í tjóðarinnar lívsmegi og livslukku.

Tí síggja vit, at okkara grannar

og frændatjóðir fyri eystan og vestan heldur ikki hava spart seg, tá tað er talan um at veita teirri uppvaksandi ættini hin besta og hollasta skúlskap og upplæring, og at skúla- og upplýsingartýrskipanin gerast meir og meiri demokratiskar, atkomulig fyri øll, rík sum fátæk. Og frá øllum hornum í okkara granna- og frændatjóðum verður blást til stálsetan av viljanum til at nýta og gera mest møgult burturúr lívsmegini: líkams og andans orkunum, at nýta hana til skapar- og framburðsverk. Og sjónskari í hvørjum stigur tað fram, at einstaklingsins orka í tjóðini ikki verður at muna, fyrr enn hon rennur saman við orkunum hjá øllum hinum landsins íbúgv-arum til eina samlaða kraft og arbeiðsmegi — verður til eitt fjóðaríðni júst til avreksverk. Og okkara grannatjóðir hava fram um allar aðrar tjóðir vunnið langt áleiðis í avreks-verkinum yvir øll avreksverk, ið er at lyfta allar landsins íbúgvavarar til livilig kor fyri andan og líkam.

Vit Føroyingar eru eftirbátur.

Vit hava so nógv at læra.

Men vit kunnu læra, kunnu koma við.

Latum okkum!

Tað er eitt stórt hugtakandi mál at stíla fmóti: at skapa eitt líkams- og sálarfrískt fólk við lívsmegi, áráði, handalagi og dugnakapi at fara undir stør-verkini.

Latum okkum allar leggja út við málvisum tøkum og góðum áralagi taka okkum fram á javnt við okkara brøðratjóðir

Íslandsferðin

við

T. B.s boltliði.

II.

Reykjavík.

Kl. 5 mánamorgunin vóru vit vaktir.

Ein litil lota — og vit vóru á dekknum — klárir at taka ímóti tollarunum, ið vildu koma um-borð at kanna farm og ferða-fólkanna viðferi úti á vanni.

Eitt stórbart land at sígla inn ímóti.

Men hin heimliga náttúru-kenslan, ið andaði okkum ímóti frá Vestmannaoyggjum, kendist

íkkí her. Náttúran var heilt ólík okkara smáu oyggjum. Teir steyrrættu bergbarmarnir, tær hvossu og villu fjallaróðirnar við teim fagurgrønu líðunum saknaðust. Her vóru tað teir óføru eyrvikukendu slættarnir, tey veldugu, líðandi avrundaðu fjøllini — við teim hvítu glitrandi gimsteinunum í kránum, ið stígu fram fyri sjónina.

Hóast summarið hevur verið eitt hitt sólríkasta, Íslendingar vita um at síga, skínu kava-